

Кіровоградський національний технічний університет
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки та організації виробництва

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
щодо організації підготовки студентів
до складання державних іспитів
за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»

Затверджено на засіданні кафедри
економіки та організації виробництва
Протокол № 1 від 30.08.2015 р.

Кіровоград
2015

Методичні вказівки щодо організації підготовки студентів до складання державних іспитів за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» /Укл. І.В. Журило, І.В.Харченко, М.М.Полтавець – Кіровоград: КНТУ, 2015. – 48 с.

Методичні вказівки щодо організації підготовки студентів до складання державного іспиту містять відомості про мету та завдання державних іспитів зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»; порядок підготовки до них; змістовні програми професійно орієнтованих навчальних дисциплін («Економіка підприємства», «Проектний аналіз», «Організація виробництва», «Стратегія підприємства»), за якими складаються державні іспити; список рекомендованої літератури для підготовки; структуру екзаменаційних білетів та порядок їх оцінювання, приклади розв'язання задач.

Укладачі: Журило І.В., к.е.н., доцент
Харченко І.В., к.е.н., доцент
Полтавець М.М., викладач

Рецензент: Семикіна М.В., д.е.н., професор

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»	6
1.1. Екзаменаційні питання	6
1.2. Рекомендована література з дисципліни «Економіки підприємства».....	13
1.3. Структура екзаменаційного білету та критерії оцінювання знань студента	14
2. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ»	15
2.1. Екзаменаційні питання	15
2.2. Рекомендована література з дисципліни «проектний аналіз»	21
2.3. Структура екзаменаційного білету та критерії оцінювання знань студента	22
3. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»	23
3.1. Екзаменаційні питання	23
3.2. Рекомендована література з дисципліни «Організація виробництва»	28
3.3. Структура екзаменаційного білету та критерії оцінювання знань студента	29
4. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА»	30
4.1. Екзаменаційні питання	30
4.2. Рекомендована література з дисципліни «Стратегія підприємства»	35
4.3. Структура екзаменаційного білету та критерії оцінювання знань студента	35
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Завершальним етапом навчального процесу підготовки бакалаврів за напрямом «Економіка підприємства» є державний іспит, який проводиться державною екзаменаційною комісією на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених Освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалавра з економіки підприємства. Порядок проведення іспиту регламентується Положенням «Про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії у Кіровоградському національному технічному університеті» (протокол засідання Вченої ради КНТУ № 11 від 02.03.2015 р.).

Державний іспит зі спеціальності має на меті перевірити та оцінити рівень теоретичної і практичної підготовки студентів-випускників та встановити відповідність їх освітнього та кваліфікаційного рівнів вимогам державних стандартів освіти. Державний іспит дозволяє студентам узагальнити знання, здобуті під час навчання, і довести свою готовність самостійно вирішувати практичні проблеми управління підприємством у сучасних умовах господарювання.

Основними завданнями проведення державного іспиту зі спеціальності є:

- посилення мотивації студентів щодо оволодіння програмним матеріалом навчальних дисциплін впродовж усього періоду навчання в університеті;
- забезпечення об'єктивності та комплексності оцінювання рівня знань студентів з ряду професійно-орієнтованих дисциплін, за якими проводиться державний іспит;
- створення сприятливих умов щодо підготовки та складання студентами державного іспиту з відповідних навчальних дисциплін;
- узагальнення результатів державного іспиту і розробка пропозицій щодо подальшого удосконалення підготовки бакалаврів за спеціальністю «Економіка підприємства».

Програма державного іспиту є міждисциплінарною та охоплює основну проблематику професійно-орієнтованих навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня

«бакалавр» за спеціальністю 6.030504 «Економіка підприємства». До числа таких дисциплін входять:

- «Економіка підприємства»;
- «Проектний аналіз»;
- «Організація виробництва»;
- «Стратегія підприємства».

До програми включено лише питання, які відповідають змісту робочих програм відповідних навчальних дисциплін, що викладалися в КНТУ, вивчалися студентами протягом навчання в університеті, а також висвітлені у рекомендованій навчальній та методичній літературі.

Розроблені та схвалені на засіданні кафедри екзаменаційні білети до державного екзамену з відповідної дисципліни друкуються на спеціальних бланках, затверджуються завідувачем кафедри.

Для проведення державного іспиту зі спеціальності відповідно до наказу ректора КНТУ створюється державна екзаменаційна комісія (ДЕК) у складі голови та членів ДЕК. Напередодні проведення державного іспиту до ДЕК подаються списки студентів, допущених до складання такого іспиту, за підписом декана факультету. День і місце проведення іспиту встановлюються графіком, затвердженим ректором університету. Напередодні державного іспиту викладачі кафедри економіки та організації виробництва, що є членами ДЕК, проводять консультування студентів з відповідної дисципліни.

Державний іспит зі спеціальності в академічній групі проводиться у письмовій формі у підготовленій для цього аудиторії. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних задач, які містяться в отриманому студентом екзаменаційному білеті, заносяться ним до спеціального екзаменаційного листку. Після закінчення письмового іспиту роботи здаються секретарю ДЕК, перевіряються і оцінюються членами комісії. Голова ДЕК оголошує результати оцінки і передає письмові роботи декану факультету. Усі суперечливі питання щодо проведення та підсумкових результатів державного іспиту розглядаються і вирішуються членами ДЕК.

1. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

1.1. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Поняття, цілі й напрямки діяльності підприємства. Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія і цілі діяльності підприємства. Головні напрями діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна діяльність; післяпродажний сервіс).

2. Правові основи функціонування підприємства. Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства. Господарський Кодекс України, зміст його основних розділів, перелік регламентованих ним питань. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір..

3. Класифікація підприємств. Виокремлення підприємств за окремими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників.

4. Структура підприємств. Поняття загальної та виробничої структури підприємства. Види виробничої структури за певними ознаками (цехова, безцехова, корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана).

5. Добровільні та інституційні об'єднання підприємств. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств (асоціації, консорціуми, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги та ін.).

6. Продукція як основний результат діяльності підприємства. Вироблена продукція (надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих систем. Класифікація продукції: за економічним призначенням та роллю у процесі суспільного виробництва; за ступенем готовності до процесу споживання.

7. Сутність, значення та основні етапи розробки виробничої програми. Сутність виробничої програми як комплексного завдання з випуску та реалізації продукції. Її значення як провідного розділу плану підприємства. Умови та завдання оптимізації виробничої програми. Етапи її розробки.

8. Показники виробничої програми. Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Показники обсягу продукції (послуг): натуральні, трудові, вартісні. Товарна, валова, реалізована, чиста продукція, незавершене виробництво. Їх сутність, значення та сфера застосування.

9. Виробничі фонди підприємства. Засоби виробництва як сукупність засобів і предметів праці. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Виробничі фонди як вартісна категорія. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні. Відмінні ознаки і сутнісна характеристика основних та оборотних фондів.

10. Класифікація та структура основних фондів. Класифікація основних фондів за характером участі у процесі розширеного відтворення. Майно соціального призначення. Класифікація основних фондів за специфікою виробничого призначення. Поділ основних фондів за роллю у процесі виробництва (на активні та пасивні). Структура основних фондів.

11. Оцінка основних фондів. Види оцінки основних фондів, сфера їх використання. Первісна і відновлена, повна та залишкова вартість основних фондів. Ліквідаційна вартість основних фондів.

12. Спрацювання, амортизація та відтворення основних фондів. Характеристика процесу відтворення основних фондів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Види фізичного спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та форми їх усунення. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних фондів. Методи прямолінійної (рівномірної) та прискореної амортизації засобів праці.

13. Ефективність відтворення і використання основних фондів. Системи загальних і часткових показників ефективності відтворення засобів праці. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів підприємства.

14. Склад і структура оборотних фондів підприємства. Елементний склад оборотних фондів; характеристика виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Виробничо-технологічна (стадійна) структура оборотних фондів.

15. Оборотні кошти та джерела їх формування. Фонди обігу. Сутнісна характеристика оборотних коштів. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Період обороту оборотних коштів. Їх класифікація за джерелами формування.

16. Нормування (управління) оборотних коштів. Нормовані та ненормовані оборотні кошти. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів. Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів підприємства.

17. Показники оборотності (ефективності використання) оборотних коштів. Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності і завантаження, тривалість одного обороту в днях; методика їх обчислення. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.

18. Нематеріальні ресурси. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства. Інформація як особливий суспільний ресурс. Види об'єктів інтелектуальної власності. Характеристика об'єктів промислової власності: винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків і знаків обслуговування, зазначення місця походження товару, способів захисту від недобросовісної конкуренції. Об'єкти, що охороняються авторським та

суміжними правами. Інші нетрадиційні нематеріальні ресурси підприємства (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, гудвіл).

19. Нематеріальні активи. Поняття та елементний склад нематеріальних активів. Форми правового захисту різних об'єктів інтелектуальної власності. Патенти на право користування об'єктами промислової власності.

20. Реалізація права власності на нематеріальні ресурси. Ліцензійна угода. Ліцензії та їхні види. Способи розрахунків за ліцензією.

21. Оцінка вартості та амортизація нематеріальних активів. Підходи до визначення вартості окремих об'єктів інтелектуальної власності. Визначення норм і сум амортизації нематеріальних активів.

22. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства. Тлумачення економічних термінів: трудові ресурси та персонал підприємства. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика працівників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємств.

23. Визначення чисельності окремих категорій працівників. Поняття явочної, облікової та середньооблікової чисельності персоналу підприємства. Чинники, які мають враховуватися у процесі її розрахунків. Визначення чисельності керівників, спеціалістів і службовців підприємств. Методи розрахунку чисельності окремих категорій робітників виробничих підприємств.

24. Кадрова політика і система управління персоналом. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств. Її функціональні підсистеми. Джерела набору персоналу. Трудовий договір (контракт).

25. Оцінка персоналу. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору персоналу різних категорій. Методи оцінки і відбору працівників.

26. Продуктивність праці персоналу. Продуктивність праці як економічна категорія. Методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємстві.

27. Політика оплати праці. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна) та їх реалізація. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання. Закон України «Про оплату праці» (1995 р.). Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод.

28. Тарифно-посадова система оплати праці. Основні її елементи (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів).

29. Форми та системи оплати праці. Дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі, - відрядна та погодинна. Умови їх використання. Основні системи оплати праці у рамках названих форм заробітної плати (відрядної: пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна; почасової: проста почасова, почасово-преміальна, за посадовими окладами). Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Колективні форми організації та оплати праці.

30. Безтарифна форма оплати праці. Фактори, що визначають величину заробітної плати: кваліфікаційний рівень працівника, коефіцієнт його трудової участі та фактично відпрацьований час. Підходи до їхнього встановлення.

31. Участь працівників у прибутках підприємства. Сутність і стимулююча роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Системи участі працівників у прибутках за результатами сукупної діяльності і на основі відносин власності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми у прибутках. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств.

32. Витрати та собівартість продукції (послуг). Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Сутність та значення показника «собівартість продукції». Відповідність між дійсними витратами підприємства на виробництво та реалізацію продукції та її собівартістю. Економічне значення показника «собівартість продукції».

33. Сукупні витрати підприємства та собівартість загального обсягу продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції.

34. Собівартість окремих виробів Сутність та методи калькулювання собівартості продукції. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції.

35. Класифікація витрат та види собівартості. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: за ступенем однорідності (однoelementні (прості) і комплексні); за способом віднесення на собівартість продукції (прямі і непрямі); за ознакою залежності від обсягу виробництва (постійні і змінні). Способи розподілу непрямих витрат. Види собівартості продукції (технологічна, цехова, виробнича, повна).

36. Аналітичні аспекти співвідношення змінних та постійних витрат. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи її знаходження.

37. Ціни на продукцію (послуги), види цін. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо.

38. Зміст і форми фінансової діяльності підприємства. Напрями діяльності підприємства з формування та раціонального використання фінансових коштів. Класифікація джерел фінансування. Складання фінансового плану підприємства.

39. Формування й використання прибутку підприємства. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Види прибутку. Джерела формування прибутку підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Маржинальний дохід. Загальноприйнята практика використання прибутку підприємства. Визначення суми прибутку до оподаткування. Зростання прибутковості фірми під впливом дії окремих чинників.

40. Рентабельність ресурсів і продукції. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності: виробничих фондів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність обсягу товарної продукції (продажу) та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах.

41. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Важливість оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення. Економічний ефект, диференціал (фінансовий леверидж) і коефіцієнт плеча фінансового важеля. Обліково-звітна інформація для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

42. Ефективність виробництва (діяльності підприємства). Економічна сутність і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками - економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної; за метою визначення - абсолютної та порівняльної. Критерії ефективності виробництва. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів. Чинники підвищення ефективності виробництва.

43. Поняття, склад і структура інвестицій. Сутнісна характеристика інвестицій. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела інвестування. Різновиди та структура капітальних вкладень.

44. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій. Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку і підприємстві. Варіанти можливих економічних ситуацій, що мають враховуватися у процесі визначення необхідного обсягу інвестицій. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.

45. Формування і регулювання фінансових інвестицій (цінних паперів). Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання.

46. Оцінка ефективності виробничих інвестицій. Загальні положення методології визначення ефективності виробничих інвестицій. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій з урахуванням грошових потоків, ставки дисконту (капіталізації), господарського ризику та інфляції. Показники оцінки ефективності виробничих інвестицій: чистий приведений дохід, індекс дохідності, період окупності, внутрішня норма дохідності.

47. Чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень і фінансових інвестицій. Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень: удосконалення проектно-кошторисної справи; поліпшення технологічно-відтворювальної структури капітальних вкладень; скорочення тривалості інвестиційного циклу; застосування гнучких економічних методів управління інвестиційними процесами.

48. Сутність та види виробничої потужності (ВП) підприємства. Сутність та одиниці виміру ВП. Види ВП: перспективна, проектна, ефективна, резервна, поточна (фактично досягнута, діюча). Вхідна, вихідна та середньорічна ВП підприємства. Їх визначення. Поняття «вузького місця» у виробництві.

49. Фактори, які визначають ВП. Дієздатність основних фондів (виробничого та технологічного обладнання). Техніко-економічні норми використання обладнання. Фонд часу роботи обладнання, режим роботи підприємства. Якість і склад сировини, матеріалів та напівфабрикатів. Технологія виробництва. Рівень організації праці та виробництва. Спеціалізація та кооперування підприємств. Виробнича площа. Рівень підготовки кадрів та їх відношення до праці.

50. Методика визначення ВП підприємства. Розрахунок ВП провідного цеху, дільниці, групи технологічного устаткування з виготовлення однорідної продукції. Технологічна спроможність (потужність) решти виробничих ланок підприємства. Розрахунок та порівняння коефіцієнтів сумісності. Послідовність розрахунку ВП в умовах серійного, дрібносерійного та одиничного виробництва. Проектування заходів щодо розширення «вузьких місць» згідно з коефіцієнтом виробничої потужності провідної групи устаткування. Виробнича

потужність складальної дільниці (цеху). Побудова діаграми потужності підприємства. Показники рівня використання ВП підприємства: коефіцієнт освоєння проектної потужності; коефіцієнт використання поточної потужності.

51. Оптимізація виробничої програми та потужності підприємства. Обґрунтування планових обсягів випуску продукції виробничою потужністю. Послідовність дій при оптимізації виробничої програми та потужності підприємства.

52. Суть, показники та методи оцінювання якості продукції (послуг). Якість продукції як економічна категорія. Технічний рівень продукції. Система одиничних та загальних показників якості продукції та їхня характеристика. Методи оцінки якості продукції.

53. Стандартизація і сертифікація продукції (послуг). Сутнісна характеристика стандартизації продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Застосовувані в Україні стандарти (міжнародні, державні, галузеві, науково-технічних та інженерних товариств, підприємств) і технічні умови. Сучасні напрями удосконалення стандартизації виробів. Поняття та економічне значення сертифікації продукції. Обов'язкова і добровільна сертифікація виробів в Україні. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах України. Економічна ефективність стандартизації та сертифікації продукції.

54. Державний нагляд за якістю і внутрішньовиробничий технічний контроль. Функції та організація роботи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарту України). Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів територіальними органами Держстандарту - центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду. Матеріальна відповідальність за порушення вимог стандартів. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості.

55. Конкурентоспроможність продукції. Поняття і методи визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку. Технічні, організаційні та соціальні шляхи (заходи) підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.

56. Рівень економічної безпеки і кризовий стан підприємства. Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства. Зниження до критичної межі рівня економічної безпеки як основна причина настання кризового стану підприємства. Поняття економічної кризи підприємства. Легка, важка і катастрофічна економічна криза; основні причини та наслідки. Фази реакції керівництва фірми на настання економічної кризи: шоку, оборонного відступу, визнання кризи, адаптації і зміни поведінки. Розробка програми виходу з економічної кризи.

57. Банкрутство підприємств (організацій) як економічне явище. Сутнісна характеристика банкрутства підприємства (організації). Чинники, що спричиняють банкрутство фірми. Симптоми прояву банкрутства суб'єкта господарювання. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом того чи іншого підприємства (організації).

1.2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА»

1. Ареф'єва О. В., Сахаєв В. Г., Ареф'єв О. В., Махсма М. Б., Попрозман О. І. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Європейський ун-т. – К.: Видавництво Європейського університету, 2004. – 238 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – Вид. 2-е, доп., перероб. – К.: Атіка, 2007. – 528 с.
3. Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчан М. І., Піча Ю. В. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. I-IV рівнів акредитації. – 2.вид., виправ. і доп. – К.: Каравела, 2001. – 298 с.
4. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
5. Грещак М. Г., Колот В. М., Наливайко А. П., Покропивний С. Ф., Сай В. М. Економіка підприємства: Підручник / Київський національний економічний ун-т / С.Ф. Покропивний (ред.). – 2.вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 526 с.
6. Журило І.В. Конкурентоспроможність нової продукції промислово-виробничого призначення: теоретичні аспекти, методика прогнозування та забезпечення: Монографія: – Кіровоград, ПВЦ "Мавік", 2007. – 186 с.
7. Покропивний С. Ф., Швиданенко Г. О., Федонін О. С., Колот В. М., Павленко І. А. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і ситуацій: Навч. посіб. /Київський національний економічний ун-т. – 2. вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 323 с.
8. Шваб Л. І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Каравела, 2004. – 568 с.
9. Шваб Л. І. Економіка підприємства (для самостійної роботи): Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. /Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 424 с.
10. Шегда А. В., Нахаба М. П., Баюра Д. О., Голованенко М. В., Горянський В. Ф. Економіка підприємства: Підручник / А. В. Шегда (ред.). – К.: Знання, 2006. – 615 с.
11. Економіка підприємства: Методичні вказівки до вивчення курсу для студентів усіх форм навчання спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства» /Укл. І.В. Журило. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – 53с.

1.3. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Економіка підприємства», містить 15 теоретичних тестових запитань з п'ятьма варіантами відповідей і 5 розрахункових завдань (задач). Правильна відповідь на теоретичне запитання оцінюється у 4 бали, вірно вирішене завдання – у 8 балів. Таким чином, студент має можливість отримати таку максимальну суму балів:

- за теоретичний блок запитань – 60 балів (15×4);
- за практичні завдання – 40 балів (8×5).

Разом з екзаменаційним білетом, студент отримує бланк екзаменаційного листку (дод. А.1), у якому він обирає і позначає правильний варіант відповіді на теоретичне запитання. Щодо практичного завдання білету, студент повинен не лише надати відповідь на нього, а також обов'язково записати розв'язання задачі. Екзаменаційний листок також містить критерії оцінювання завдань білету.

Приклад розв'язання задачі при складанні державного іспиту з дисципліни «Економіка підприємства»:

Задача. Визначити суму цехових витрат, які підлягають включенню до собівартості деталі, якщо відомо, що загальна сума цехових витрат – 50 тис. грн.; фонд основної заробітної плати виробничих робітників цеху – 20 тис. грн.; відповідно до діючого техпроцесу основна заробітна плата на повне виготовлення деталі складає 2,8 грн.

Розв'язання:

1. Процент цехових витрат:

$$П_{ц} = \frac{50}{20} \cdot 100 = 250\% ;$$

2. Сума цехових витрат у собівартості деталі:

$$B_{ц} = 2,8 \cdot \frac{250}{100} = 7,0 \text{ грн.}$$

Відповідь: Сума цехових витрат, яка підлягає включенню до собівартості виробу – 7,0 грн.

2. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ»

2.1. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Предмет і мета проектного аналізу. Сутність мета та завдання проектного аналізу. Основні складові проектного аналізу: концепція проекту; фази та стадії життєвого циклу проекту; принципи проектного аналізу; критерії відбору й оцінки проектів; аспекти проектного аналізу (аналіз ринку, технічний, інституційний, екологічний, соціальний, фінансовий та економічний аналіз). Відмінність проектного аналізу від бізнесу-планування й інвестиційного менеджменту.

2. Концепція проектного аналізу. Концепція проектного аналізу як набір методичних принципів та способів урахування аспектів проекту (технічних, технологічних, фінансових, економічних, соціальних, екологічних та ін.). Поняття цінності проекту. Проектний аналіз як складова системи управління проектом.

3. Принципи проектного аналізу. Принципи альтернативності, обумовленості, маржинальний принцип (прирісної природи), принцип порівняння «з проектом» та «без проекту», принцип визначення строку початку і завершення проекту, принцип системності, орієнтація на стратегію розвитку підприємства (країни, регіону, галузі).

4. Поняття та основні ознаки проекту. Ознаки проекту (спрямованість на досягнення цілей та результатів; координоване виконання взаємопов'язаних дій; обмежена тривалість з визначеним початком і кінцем). Відмінність проекту від виробничої системи або бізнес-процесу. Проект з позицій системного підходу. Поняття проекту, інвестиційного проекту, програми. Основні ознаки проекту: кількісна вимірюваність; часовий горизонт дії; цільова спрямованість; життєвий цикл проекту; системне функціонування проекту, елементний склад; існування у певному зовнішньому середовищі.

2. Економічна взаємозалежність проектів. Види проекту залежно від взаємовпливу: незалежні; альтернативні; обумовлені; проекти заміщення; синергічні.

3. Класифікація проектів: за класом проекту (монопроект, мультипроект, мегапроект); за типом проекту (технічні, організаційні, економічні, соціальні, змішані); за видом проекту (інвестиційні, інноваційні, дослідження і розвитку, освітні, комбіновані); за тривалістю проекту (короткострокові, середньострокові, довгострокові); за масштабом проекту (дрібні, середні, великі, дуже великі або міждержавні, міжнародні, національні, міжрегіональні та регіональні, міжгалузові та галузові, корпоративні, відомчі, проекти окремого підприємства; за складністю (прості, складні та дуже складні).

4. Середовище проекту. Зовнішні фактори (політичні, економічні, соціальні, правові, науково-технічні, культурологічні, природні та екологічні,

інфраструктурні. Фактори найближчого оточення проекту (сфери фінансів, збуту, виробництва, матеріального забезпечення, інфраструктури, керівництво підприємства). Внутрішнє середовище проекту (економічні, соціальні умови, стиль керівництва проектом, організація проекту, методи та засоби комунікації).

5. Учасники проекту. Процес визначення складу учасників проекту. Функції учасників проекту (ініціатора, замовника, інвестора, керівника, команди проекту, контрактора, субконтрактора, проектувальника, генерального підрядника, постачальників, ліцензаторів, органів влади, власника земельної ділянки, виробника кінцевої продукції проекту, споживачів кінцевої продукції, інших учасників).

6. Поняття життєвого циклу (ЖЦ) проекту. Етапи простого ЖЦ проекту. Поняття та фази ЖЦ проекту: передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна.

7. Передінвестиційна фаза проекту. Її сутність та стадії (ідентифікації, підготовки проекту, розробки та експертизи, розробки проекту, експертизи проекту, детального проектування).

8. Інвестиційна та експлуатаційна фази проекту. Сутність інвестиційної фази та її стадії (підготовки і проведення тендерів, інженерно-технічного проектування, будівництва, виробничого маркетингу, набору і навчання персоналу, здачі в експлуатацію і пуску підприємства). Сутність експлуатаційної фази та її стадії (виробничої експлуатації, заміни та оновлення, розширення та інновації, заключної оцінки проекту).

9. Визначення цінності проекту. Встановлення цінності проекту як різниці між розміром вигід та витрат. Методика розрахунку додаткових вигід і затрат. Модель оцінки додаткових вигід. Модель оцінки додаткових витрат.

10. Поняття явних і неявних вигід і витрат. Сутність та методика оцінки неявних вигід і витрат. Застосовувані прийоми: визначення цін товарів і послуг споріднених ринків; непряма оцінка гіпотетичного ринку; максимальна-мінімальна величина.

11. Альтернативна вартість проекту. Концепція альтернативної вартості. Сутність альтернативної вартості. Визначення альтернативної вартості землі.

12. Особливості визначення вигід і витрат у проектному аналізі. Приклади вигід, що отримують в результаті реалізації проекту. Класифікаційні ознаки витрат: за можливістю відображення у бухгалтерській звітності: зовнішні (бухгалтерські або явні) та внутрішні (неявні); за ступенем динамічності витрат в залежності від зміни обсягів виробництва (постійні, змінні); за періодом здійснення (довгострокові, короткострокові); за способом віднесення затрат на одиницю продукції (прямі, непрямі, середні, граничні); за походженням витрат (операційні, фінансові); за можливістю розподілу (індивідуальні, комплексні, пропорційні, непропорційні).

13. Поняття майбутньої і теперішньої вартостей. Ставка процента. Поняття простого і складного проценту, дисконтування і компаундування, теперішньої і майбутньої вартості, ануїтету.

14. Номінальна та реальна процентні ставки. Їх сутність і визначення. Поняття інфляційної премії. Непослідовність у використанні процентних ставок. Сценарії різних варіантів співвідношення номінальної ставки процента з темпом інфляції.

15. Фактори, які впливають на вартість грошей: дохідність інвестицій, величина і темп інфляції, ризик, пов'язаний з інвестиціями. Види інвестицій і відповідний розмір процентної ставки.

16. Поняття грошового потоку (ГП). Визначення грошового потоку з активів на основі визначення операційного потоку грошей, капітальних витрат і приросту чистого робочого капіталу. Сутність операційного ГП. Позитивний ефект амортизаційних відрахувань. Загальний ГП з активів. Грошовий потік акціонерам і кредиторам. Підсумок двох методів розрахунку грошового потоку.

17. Проектний грошовий потік та його розрахунок. Обумовлені (доречні) грошові потоки. Принцип незалежності. Додатковий грошовий потік проекту. Можливі приклади додаткових грошових припливів та відтоків від реалізації інвестиційного проекту.

18. Принципи оцінки ефективності проектних рішень. Критерії проектних рішень. Обумовлення початкового року здійснення проекту. Вибір моменту часу для дисконтування потоків грошових коштів. Принципи оцінки ефективності проектних рішень. Система аналітичних показників для визначення прийнятності інвестицій.

19. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв. Показник чистої теперішньої вартості (ЧТВ), його сутність, методика визначення, переваги. Коефіцієнт вигоди-затрати, його сутність та найбільш прийнятні умови застосування. Внутрішня норма дохідності (сутність, методика визначення, переваги і недоліки застосування). Залежність величини ЧТВ від значення ставки дисконту. Показник строку окупності інвестицій. Критерій еквівалентного ануїтету. Ефективність витрат. Рентабельність інвестицій. Критерій Бруно.

20. Фінансовий профіль проекту. Фінансовий профіль проекту, побудований з нарощуванням підсумком і без нарощуваного підсумку. Фінансовий профіль чистої теперішньої вартості.

21. Управління структурою витрат за проектом. Мета проведення аналізу беззбитковості у рамках проектного аналізу. Змінні, постійні і загальні витрати. Графік залежності витрат від обсягу виробництва.

22. Поняття і розрахунок беззбитковості проекту. Основні цілі аналізу беззбитковості. Припущення, якими користуються при проведенні аналізу беззбитковості. Поняття точки беззбитковості. Визначення бухгалтерської точки беззбитковості.

23. Визначення різних видів точки безбитковості проекту. Графічне зображення залежності між операційними грошовими потоками і обсягом продажу. Визначення обсягу продажу, необхідного для досягнення заданого грошового потоку. Використання даного підходу для визначення бухгалтерської, готівкової і фінансової точок безбитковості.

24. Використання операційного левериджу для прийняття проектних рішень. Сутність, значення та особливості використання операційного левериджу у проектному аналізі. Вплив його зміни на зміну операційного грошового потоку і чистої теперішньої вартості.

25. Особливості прийняття рішень в умовах динамічних змін. Можливі сценарії майбутніх подій та заходи, які потрібно буде вжити у тій чи іншій ситуації. Класи подій: розширення виробництва, відмова від проекту, очікування, здійснення проектів для дослідження можливостей та оцінки потенціальних стратегій бізнесу, гнучке бюджетування.

26. Поняття ризику та невизначеності. Класифікація проектних ризиків. Необхідність дослідження проектних ризиків. Сутність невизначеності й ризику, їх відмінності та особливості аналізу. Співвідношення між мірою ризику і прибутком. Систематичний і несистематичний ризики. Оцінка міри несистематичного ризику. Інші класифікаційні ознаки проектних ризиків: за тривалістю дії (короткострокові, довгострокові); за мірою впливу на фінансовий стан фірми (допустимі, критичні, катастрофічні); за можливістю усунення (не диверсифіковані, диверсифіковані); за мірою впливу на зміну реальних активів фірми (динамічні, статичні).

27. Причини виникнення та наслідки проектних ризиків. Види ризиків, що виникають на різних стадіях ЖЦ проекту, їх причини та наслідки.

28. Методи аналізу й оцінки ризиків інвестиційних проектів. Головний наслідок ризику. Мета аналізу ризику. Види аналізу ризику: якісний та кількісний. Методи аналізу ризику: експертного аналізу, дерева рішень, аналізу чутливості, сценарного методу, імітаційного моделювання (методу Монте-Карло). Їх алгоритм, проблеми, переваги та сфера застосування.

29. Методи зниження ризику. Розподіл ризику між учасниками проекту; Резервування коштів на покриття непередбачених витрат. Зниження ризиків у плані фінансування. Страхування ризику. Причини виникнення, ознаки та наслідки функціональних ризиків проектів.

30. Мета і завдання маркетингового аналізу. Актуальність проведення маркетингового аналізу проекту. Його мета, завдання та етапи.

31. Аналіз попиту та стратегії його розвитку. Способи підвищення попиту на продукцію компанії та визначення відповідної стратегії розвитку.

32. Аналіз ринкового середовища продукції проекту. Мета маркетингового дослідження середовища. Етапи маркетингових досліджень: аналіз макросередовища проекту, аналіз кон'юнктури товарного ринку, аналіз бізнес-оточення проекту. Аспекти аналізу макросередовища проекту: економічні, технологічні, політико-правові, соціальні. Кон'юнктура товарного ринку: сутність та основні методичні принципи її вивчення та прогнозування. Аналіз

якісних та кількісних характеристик ринку. Кількісні характеристики ринку: місткість, фаза життєвого циклу, темпи зростання, насиченість, стабільність попиту. Якісні характеристики ринку: структура потреб споживачів; мотиви і процес здійснення покупки, інтенсивність конкуренції на ньому. Аналіз бізнес-оточення проекту (споживачів, конкурентів, постачальників).

33. Побудова концепції маркетингу. Заходи розробки концепції маркетингу: оцінки взаємозв'язків між типами проектних продуктів та групами споживачів; розробка стратегії маркетингу проекту; маркетингова організація проекту; розробка системи (комплексу) маркетингу; підготовка плану маркетингу.

34. Мета, завдання й етапи технічного аналізу.

35. Визначення місцезнаходження проекту та обґрунтування його масштабу. Проблема вибору оптимального місце розташування проекту. Основні критерії визначення раціонального розміщення підприємства. Поняття масштабу (розміру) проекту. Фактори, які враховуються при його визначенні: місткість ринку збуту продукції, екологічні бар'єри, здатність організації реалізовувати великі проекти, технологічні ризики, сума інвестицій та ін. Період нарощування виробництва.

36. Вибір технології виробництва, устаткування й технологічної інфраструктури. Основні фактори, що впливають на вибір технології. Способи отримання технології. Аналіз альтернативних технологій. Головні принципи визначення потреби в устаткуванні. Технологічна інфраструктура проекту.

37. Мета і завдання інституційного аналізу.

38. Оцінка впливу зовнішніх факторів на проект. Розділи інституційного аналізу. Аналіз політичного середовища проекту. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Аналіз правового середовища. Аналіз соціально-економічних умов.

39. Оцінка впливу внутрішніх факторів на проект. Аналіз інституційних характеристик проекту. Аналіз можливостей менеджменту проекту. Діагностика трудових ресурсів. Методи оцінки персоналу: прогностичний, практичний, імітаційний. Діагностика організаційної структури. Показники ефективності управління: коефіцієнт гнучкості виробничої структури; коефіцієнт оперативності організаційної структури; коефіцієнт раціональності організаційної структури; коефіцієнт надійності, рівень мотивації персоналу.

40. Мета і суть екологічного аналізу. Необхідність, мета та нормативна база проведення екологічного аналізу проекту.

41. Зміст роботи з екологічного аналізу. Зміст робіт з екологічного аналізу проекту на етапах його ЖЦ. Категорії проектів залежно від ступеня негативного впливу на навколишнє середовище. Деталізований аналіз проекту. Екологічні критерії вибору проекту. Етапи екологічного аналізу. Екологічний нагляд проекту.

42. Типи впливу проекту на навколишнє середовище: за часом впливу на навколишнє середовище (постійний, тимчасовий вплив); за можливістю усунення (усувні, неусувні); за розміром території (локальні, широко розповсюджені); за походженням (первинні, вторинні); за способом впливу (безпосереднього, опосередкованого); за здатністю акумулюватися (накопичувані, не накопичувані).

43. Методичні підходи до визначення та оцінки впливу проекту на навколишнє середовище. Методи вартісної оцінки наслідків проекту на стадії формування проекту: метод контрольних списків; метод Бателле; метод матриць; метод діаграми потоків; метод сумісного аналізу карт. Оцінка впливу функціонуючого виробництва на навколишнє середовище. Методи оцінки екологічних наслідків проектів: ринкової ціни виробництва товарів та послуг; безпосередніх витрат, пов'язаних з реалізацією проекту.

44. Мета і завдання соціального аналізу. Мета соціального аналізу. Основні компоненти соціального аналізу. Проблеми соціального аналізу.

45. Зміст робіт із соціального аналізу. Зміст робіт аналітиків-соціологів на кожній стадії життєвого циклу проекту.

46. Соціальне середовище проекту та його оцінка. Дослідження соціального середовища. Характеристика населення як ключовий момент визначення соціального середовища проекту. Групи людей, що складають населення проекту. Їх сегментування за етнічно-демографічними характеристиками, соціально-культурним рівнем; соціально-організаційною структурою.

47. Проектування соціального середовища проекту. Оцінка соціальної структури населення. Завоювання прихильності населення. Участь мешканців регіону у проекті. Залучення бенефіціарів. Система показників, яка відображає розвиток регіону проекту.

48. Мета і завдання фінансового аналізу. Мета фінансового аналізу. Умови позитивної оцінки проекту. Етапи проведення фінансового аналізу проекту. Вплив результатів фінансового аналізу на проектне рішення учасників проекту.

49. Особливості підготовки фінансового обґрунтування проекту. Основи методології фінансового аналізу. Інформація про майбутні грошові потоки. Прогнозування величини прибутку та грошового потоку. Фактори, що впливають на їх величину: метод нарахування амортизації та величина податкової економії; ліквідаційна вартість; потреба в оборотному капіталі та його облік; використання номінальних і постійних цін.

50. Фінансування проекту. Сутність і завдання фінансування проектів. Основні принципи фінансування. Джерела формування (власні, залучені, позикові). Головні критерії раціоналізації співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Ціна капіталу. Середньозважена вартість капіталу. Принцип раціоналізації формування інвестиційних ресурсів

проекту. Узгодження в часі припливу коштів та їх відтоку. Негативні ситуації, які можуть виникнути при неякісному плануванні.

51. Мета та завдання економічного аналізу. Відмінність фінансового та економічного підходів до оцінки проекту. Визначення економічної цінності проекту.

52. Оцінка економічної привабливості та ефективності проекту. Оцінка проекту з погляду відповідності його результатів стратегії розвитку та економічним цілям країни. Матриця позиціювання проектів за критеріями економічної привабливості й ефективності. Етапи оцінки економічної привабливості проекту. Оцінка економічної привабливості проекту. Мета виміру економічної ефективності проекту. Використання концепцій проектного аналізу при визначенні економічної ефективності проекту. Причини та наслідки викривлення ринкових цін. Трансфертні платежі.

53. Методичні підходи до визначення економічної вартості проекту. Сутність тіньових цін. Підходи до їх визначення. Використання тіньових цін світового ринку. Взаємозв'язок між офіційним і тіньовим курсами валют. Застосування стандартного коефіцієнту перетворень для коригування офіційного валютного курсу. Використання паритетної ціни для визначення еквівалента світової ціни експортних та імпорتنих товарів. Паритетні ціни імпорту та експорту. Алгоритми їх розрахунку для проектів. Товари зовнішньоторговельного обороту.

54. Оцінка впливу проекту на економіку країни. Методичні підходи для оцінки невідчутних результатів проекту. Проекти, зорієнтовані на зниження ринкових цін. Сутність та визначення споживчого надлишку. Сутність екстерна лій. Типи побічних ефектів та їх наслідки. Позитивні та негативні наслідки проектів.

2.2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ»

1. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навч.пос.для вузів. – К: Конкорд, 2006. – 336 с.
2. Верба В. А., Гребешкова О. М., Востряков О. В. Проектний аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т – К.: КНЕУ, 2002. – 298с.
3. Верба В.А., Завгородніх О.А. Проектний аналіз: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
4. Загвойська Л. Д., Маселко Т. Є., Якуба М. М. Економічний аналіз інвестиційних проектів: Навч. посібник. – Львів: Афіша, 2006. – 317с.
5. Ковшун Н.Є. Проектний аналіз: Навч. пос. – К.: ТОВ «Видавництво Лібра», 1999. – 368 с.
6. Чорна М.В. Проектний аналіз: Навч. пос. для вузів. – Харків: Консул, 2003. – 228 с.

2.3. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Проектний аналіз», містить 20 теоретичних тестових запитань з п'ятьма варіантами відповідей і 3 розрахункових завдання (задачі). Правильна відповідь на теоретичне запитання оцінюється у 3,5 бали, вірно вирішене завдання – у 10 балів. Таким чином, студент має можливість отримати таку максимальну суму балів:

- за теоретичний блок запитань – 70 балів ($20 \times 3,5$);
- за практичні завдання – 30 балів (3×10).

Разом з екзаменаційним білетом, студент отримує бланк екзаменаційного листку (дод. Б.1), у якому він обирає і позначає правильний варіант відповіді на теоретичне запитання.

Щодо практичного завдання білету, студент повинен не лише надати відповідь на нього, а також обов'язково записати розв'язання задачі. Екзаменаційний листок також містить критерії оцінювання завдань білету.

Приклад розв'язання задачі при складанні державного іспиту з дисципліни «Проектний аналіз»:

Задача. Інвестор має можливість використати 2 млн. грн. двома альтернативними способами: а) покласти гроші в банк на 3 роки під 80% річних; б) вкласти суму в інвестиційний проект, доходи від якого надходитимуть щорічно упродовж трьох років (перший рік – 6 млн. грн., другий – 1,2 млн. грн., третій – 1,2 млн. грн.). Реальна дисконтна ставка становить 40%, очікувані темпи інфляції першого року – 30%, другого – 50%, третього – 60%. Порівняйте запропоновані варіанти інвестування та оберіть кращий.

Розв'язання:

1. Номінальна процентна ставка по роках інвестування:

$$n_1 = 40 + 30 = 70\%;$$

$$n_2 = 40 + 50 = 90\%;$$

$$n_3 = 40 + 60 = 100\%;$$

2. Майбутня вартість інвестицій при використанні альтернативних способів інвестування:

$$FV_1 = 2 \times 1,8 + 2 \times 1,8^2 + 2 \times 1,8^3 = 21,744 \text{ млн. грн.};$$

$$FV_2 = 6 \times 1,7 + 1,2 \times 1,9^2 + 1,2 \times 2^3 = 24,130 \text{ млн. грн.};$$

Відповідь: Кращий варіант інвестування – в інвестиційний проект

3. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»

3.1. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Життєвий цикл (ЖЦ) продукції. Поняття ЖЦ товару. Етапи ЖЦ товару: розробка товару, виведення на ринок, зростання, зрілості, спаду. Криві зміни прибутку й обсягів випуску продукції. Проблеми комунікаційної взаємодії конструкторів і маркетологів на ранніх етапах створення нової продукції.

2. Мета та основні етапи системи СОНП. Головна мета системи СОНП. Роботи, які виконуються в рамках системи СОНП. Стадії (підсистеми) системи СОНП (науково-дослідні роботи, проектно-конструкторські роботи, технологічна підготовка виробництва, освоєння виробництва). Сутність науково-дослідних робіт. Зміст фундаментальних, пошукових та прикладних НДР.

3. Економічне обґрунтування та зміст етапів проведення КПВ. Сутність та зміст етапів КПВ: технічного завдання, технічної пропозиції, ескізного проекту, технічного проекту, робочого проекту. Напрямки удосконалення організації та шляхи скорочення КПВ.

4. Організація технологічної підготовки виробництва (ТПВ). Сутність та завдання ТПВ. Стадії ТПВ: 1) відпрацювання конструкції виробу на технологічність; 2) розробка технологічних процесів (етапи: формування технологічного коду деталей на основі технологічного класифікатора; вибір виду техпроцесу (одиничного, типового, групового), вибір технологічної бази (виду обладнання, інструменту, оснастки); розробка маршрутних та операційних техпроцесів (міжцехових технологічних маршрутів, детальних техпроцесів); 3) проектування та виготовлення оснащення; 4) налагодження і впровадження технологічних процесів; 5) розробка методів технічного контролю.

5. Організаційна підготовка виробництва і освоєння нової продукції. Особливості даного періоду за різних типів виробництва. Методи переходу на випуск нової продукції: 1) послідовний метод та його варіанти (перевно-послідовний та безперевно-послідовний); 2) паралельний метод переходу (паралельно-поетапний варіант); 3) паралельно-послідовний метод переходу.

6. Методи сітьового планування і управління (СПУ). Особливості застосування, переваги та недоліки стрічкових графіків для планування стадій та етапів СОНП. Сутність та системи СПУ. Вирішення проблем ймовірного характеру робіт у сітьовому графіку. Основні елементи сітьового графіку. Параметри сітьового графіку: величина критичного шляху, резерви часу подій і резерви часу робіт, коефіцієнт напруженості робіт. Оптимізація сітьового графіку. Побудова карти проекту. Правила побудови сітьового графіку.

7. Поняття та основні елементи виробничого процесу. Поняття виробничого процесу, технологічного процесу, технологічної операції. Класифікація виробничих процесів на основні, допоміжні та обслуговуючі. Види операцій в залежності від рівня технічної оснащеності. Системні основи організації виробництва.

8. Принципи раціональної організації виробничого процесу. Сутність та шляхи досягнення диференціації, концентрації операцій та інтеграції виробничих процесів, спеціалізації (коефіцієнт закріплення операцій), паралельності, пропорційності, безперервності, прямоточності, ритмічності, автоматичності, гнучкості.

9. Типи організації виробничих процесів та їх техніко-економічні характеристики. Сутність та види типів виробництва. Характеристика одиничного, серійного (дрібносерійного, середньосерійного, великосерійного) та масового типів виробництва. Їх порівняльна техніко-економічна характеристика.

10. Структура виробничого циклу. Поняття виробничого і технологічного циклів. Структура тривалості виробничого циклу та її використання. Сутність та методика визначення штучного, підготовчо-заключного, штучно-калькуляційного, калькуляційно-дійсного часу виконання технологічної операції. Види перерв (перерви партійності, перерви очікування, міжзмінні перерви, міжопераційні перерви). Операційний цикл та його тривалість.

11. Розрахунок і аналіз виробничого циклу простого процесу. Сутність послідовного, паралельно-послідовного та паралельного видів руху деталей у виробництві. Розрахунок тривалості технологічних циклів цих видів руху та правила побудови графіків. Доцільність їх використання в залежності від типу виробництва і способу розташування робочих. Позитивні наслідки та шляхи скорочення тривалості виробничого циклу.

12. Виробничий цикл складного процесу. Його визначення. Напрямки скорочення виробничого циклу.

13. Організація трудових процесів. Організація праці та її форми. Організація робочих місць.

14. Нормування праці, структура норм і нормативів. Методи встановлення норм праці. Аналіз затрат робочого часу.

15. Загальна характеристика потокового виробництва. Сутність та основні ознаки потокового виробництва.

16. Потокові лінії та їх класифікація. Сутність потокової лінії. Класифікація поточкових ліній за номенклатурою об'єктів, що виготовляються (однопредметні та багатопредметні); за характером руху виробів на операціях (безперервно-поточкові, перервно-поточкові); за способом підтримання ритму (з регламентованим ритмом, з вільним ритмом); за способом транспортування предметів праці (конвеєрні, неконвеєрні); за характером руху предметів праці

(безперервної та періодичної дії); в залежності від місця виконання операції (безпосередньо на стрічці робочого конвеєра, на стаціонарних робочих місцях).

17. Організація потокового виробництва. Безперервно-потокові лінії. Правила та способи компоновки поточкових ліній. Способи розташування робочих місць на поточковій лінії. Оцінка оптимальності варіанту проектування лінії. Фактори, які впливають на вибір організаційних форм поточкових ліній. Такт поточної лінії. Процес синхронізації операцій та Способи її досягнення. Безперервно-потокові лінії, їхні різновиди (потокові лінії з розподільчим конвеєром, з робочим конвеєром, стаціонарні безперервно-потокові лінії). Параметри розподільчого конвеєра (такт; кількість робочих місць; шаг конвеєра; швидкість руху конвеєра; період розподільчого конвеєра).

18. Організація перервно-потокової (прямоточної) лінії. Умови організації та досягнення ритмічності прямоточної лінії. Мета та правила побудови графіку-регламенту поточної лінії. Розрахунок максимальної величини міжопераційних оборотних запасів предметів праці. Побудова епюр їх руху.

19. Організація автоматизованого виробництва.

20. Організація непотокового виробництва. Форми спеціалізації непотокового виробництва.

21. Зміст та завдання оперативного управління виробництвом (ОУВ). Основна мета та завдання ОУВ. Етапи ОУВ: оперативно-календарне планування виробництва (ОКП) та оперативне регулювання (диспетчерування) виробництва.

22. Оперативно-календарне планування виробництва (ОКПВ). Мета ОКПВ. Міжцехове та внутрішньоцехове планування. Система ОКП, її сутність та характеристика. Календарне випередження та методика його розрахунку.

23. Особливості ОКП у різних типах виробництва. Завдання ОКП, методи планування, використовувана система планування, планово-облікова одиниця та особливості оперативного контролю у дослідному, одиничному, серійному і масовому виробництві. Види запасів предметів праці.

24. Оперативний облік та аналіз ходу виробництва. Мета диспетчерування виробництва. Особливості організації диспетчерської служби в залежності від типу виробництва.

25. Принципи функціонування системи Канбан.

26. Цілі завдання та структура інструментального господарства. Мета функціонування інструментального господарства. Зміст організації робіт із забезпечення виробництва технологічним оснащенням. Організаційна структура інструментального господарства (загальнозаводські та цехові органи).

27. Планування потреб та запасів оснащення та інструменту. Планування споживання інструментів та оснащення на підприємстві. Розрахунок витрат інструменту та пристосувань на плановий період в залежності від типу виробництва. Визначення потреби підприємства у кожному

виді оснащення на плановий період та загальної (річної) потреби у технологічному оснащенні. Поточне регулювання запасів інструменту та оснащення. Експлуатаційний та обліковий (оборотний) фонд інструменту підприємства та кожного цеху. Планування запасів інструменту за системою максимум-мінімум. Графік запасів інструменту на ЦІС. Розрахунок запасу інструменту на робочих місцях.

28. Склад і завдання ремонтного господарства (РГ) підприємства. Основна мета, завдання, склад і структура РГ підприємства. Функції ВГМ.

29. Система планово-попереджувального ремонту (ППР) та її нормативна база. Системи планування і проведення ремонтних робіт: ремонт за потребою (аварійний) та планово-попереджувальний ремонт (ППР). Сутність системи ППР. Її основні принципи (плановість і запобігливість) та умови їх реалізації. Види робіт із технічного догляду і ремонту обладнання: догляд за обладнанням, міжремонтне обслуговування, зміна та поповнення масел, перевірка на точність, огляд, малий, середній та капітальний ремонт. Їх зміст. Мета і сутність модернізації обладнання. Нормативи системи ППР: категорія складності ремонту, тривалість та структура ремонтного циклу, тривалість міжремонтного та міжоглядового періодів, трудомісткість ремонтних робіт, норми простою обладнання в ремонті. Їх сутність та визначення.

30. Організація виконання ремонту обладнання. Системи організації ремонтних робіт на підприємстві: централізована, децентралізована і змішана. Прогресивні методи ремонту (агрегатний і поточний).

31. Планування ремонтних робіт. Етапи планування. Розробка плану-графіку проведення ремонту обладнання. Розрахунок обсягу і трудомісткості ремонтних робіт. Планування трудових показників. Визначення часу простою обладнання у плановому ремонті протягом року. Складання місячного плану ремонту.

32. Система показників діяльності РГ підприємства. Час простою обладнання в ремонті в розрахунку на одну УРО; кількість ремонтних одиниць встановленого обладнання, яка припадає в середньому на одного ремонтного робітника; обсяг ремонтних робіт в УРО, який припадає в середньому на одного ремонтного робітника; обсяг ремонтних робіт в нормо-годинах, який припадає в середньому на одного ремонтного робітника; собівартість ремонту однієї УРО; оборотність запасних частин; кількість аварій, поломок і позапланових ремонтів на одиницю обладнання.

33. Склад і завдання енергетичного господарства (ЕГ) підприємства. Основне завдання ЕГ. Склад енергетичних підрозділів підприємства. Технологічний поділ ЕГ на генеруючу, передавальну, розподільчу та споживаючу частини. Організаційний поділ ЕГ на загальнозаводську та цехову частини. Склад і завдання ВГЕ. Варіанти енергопостачання підприємства

34. Нормування енергоспоживання на підприємстві. Мета нормування енергоресурсів. Склад та види норм енергоспоживання (операційні, сумарні

норми). Вибір об'єкта нормування. Методи нормування енергоспоживання: аналітичний, дослідно-статистичний.

35. Організація первинного обліку енергоспоживання на підприємстві. Об'єкти енергетичного обліку (виробка та споживання енергії, вихід і використання вторинних ресурсів). Основні вимоги до енергетичного обліку: диференціація, точність, оперативність. Облік палива, електроенергії, пари та води, стисненого повітря. Облікові документи енергоспоживання (первинні, вторинні).

36. Планування енергопостачання підприємства. Призначення та види енергетичних балансів. Порядок розробки енергобалансу. Методика розрахунку потреби в енергії.

37. Показники і шляхи покращення використання енергоресурсів підприємства. Техніко-економічні показники використання енергоресурсів: коефіцієнт енергомісткості, собівартість одиниці продукції ЕГ, коефіцієнти енергоозброєності праці та виробництва. Шляхи покращення використання енергоресурсів підприємства: обґрунтований вибір енергоносіїв; використання вторинних енергоресурсів; технологічні заходи; заходи щодо ліквідації прямих втрат палива та енергії; організаційно-економічні заходи.

38. Завдання та склад транспортного господарства (ТГ) підприємства. Завдання та функції ТГ підприємства. Класифікація транспортних засобів за принципом дії; за видами; за напрямками пересування; за сферами обслуговування. Склад ТГ підприємства.

39. Розрахунок потреби у транспортних засобах. Етапи розрахунку потреби у транспортних засобах. Поняття та методика визначення вантажопотоків та вантажообігу підприємства. Шахова таблиця загального вантажообігу підприємства. Види маршрутів перевезення вантажів (разові, постійні, маятникові, кільцеві). Цикл транспортного процесу. Вибір виду транспортних засобів в залежності від особливостей вантажів. Вимоги щодо забезпечення транспортування без втрат. Методика розрахунку потреби у транспортних засобах перервної та безперервної дії.

40. Показники і шляхи підвищення ефективності діяльності транспортного господарства. Система показників ефективності діяльності ТГ підприємства: швидкість руху ТЗ; продуктивність ТЗ; коефіцієнти використання пробігу та вантажопідйомності; коефіцієнт інтенсивності використання ТЗ; собівартість 1т-км перевезення; собівартість перевезення 1т вантажу; собівартість 1 машино-години роботи ТЗ; собівартість 1 км пробігу ТЗ. Шляхи удосконалення організації ТГ підприємства.

41. Організація постачання матеріальних ресурсів на підприємство. Роль і завдання МТЗ виробництва. Види господарських зв'язків щодо постачання матеріальних ресурсів (прямі і непрямі). Форми організації поставок матеріальних ресурсів: транзитна і складська. Їх переваги та недоліки. Визначення потреби кожного цеху у матеріальних ресурсах на плановий період. Встановлення нормативу цехових запасів матеріалів. Визначення очікуваних

залишків матеріальних ресурсів. Лімітування постачання цехів. Активний та пасивний спосіб постачання цехів. Склад і структура і завдання служб МТЗ підприємства.

42. Організація складського господарства підприємства. Завдання, роль і функції складського господарства. Види складів за роллю у виробничому процесі; за призначенням і номенклатурою вантажу, що зберігається; за технологічним устроєм; за масштабом діяльності. Основи раціональної діяльності складського господарства.

43. Управління виробничими запасами. Зміст процесу управління виробничими запасами. Види витрат щодо управління запасами. Нормування виробничих запасів. Розрахунок оптимального обсягу замовлення. Розрахунок точки замовлення за використання моделі EOQ.

3.2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»

1. Бахтінова А.П., Гиль О.О., Гришина Л.О. Організація виробництва: практикум: Навч. посіб. «Львів: Новий Світ-2000», 2008. – 216 с. (Шифр бібліотеки КНТУ: 65.29-80 Б30).
2. Бідняк М. Н. Організація управління: Навч. посіб. – К.: «А. С. К.», 2003. – 176 с. (65.050. 2 я7. Б 59).
3. Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 524 с. (65.29 –80 я7В 19).
4. Єгупов Ю.А. Організація виробництва на промисловому підприємстві: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
5. Організація виробництва: Навч. посіб. / В.О. Оніщенко та ін. – К.: Лібра, 2005. –336 с. (65.29 –80 я7. О 64).
6. Организация производства на предприятии: Учебник для технических и экономических специальностей: Под ред. О.Г. Туровца, Б.Ю. Сербановского. Серия «Экономика и управление». – Ростов-на-Дону: Издательский центр МарТ, 2002. 464 с.
7. Организация производства на промышленном предприятии. / Под ред. Эгупова Ю.А. – Одесса: Автограф, 2004. – 436 с.
8. Петрович Й. М. Захарчин Г.М. Організація виробництва: Підручник. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 400 с. (65.29-80я7/П30)
9. Планування діяльності підприємства : Навч.посіб. К.: Кондор, 2009, –264 с. (65.29-23я7/П37).
- 10.Плоткін Я.Д., Янушкевич О.К. Організація і планування виробництва на машинобудівному підприємстві: Навч. видання. – Львов: Світ. 1996. – 352 с. (65.305.851я7 П39).
- 11.Харченко І.В. Проблеми удосконалення операційного менеджменту в умовах автоматизації управління: Монографія: – Кіровоград, Вид-во "КОД", 2013. – 172 с.

3.3. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Організація виробництва», містить 15 теоретичних тестових запитань з п'ятьма варіантами відповідей і 4 розрахункових завдання (задачі). Правильна відповідь на теоретичне запитання оцінюється у 4 бали, вірно вирішене завдання – у 10 балів. Таким чином, студент має можливість отримати таку максимальну суму балів:

- за теоретичний блок запитань – 60 балів (15×4);
- за практичні завдання – 40 балів (4×10).

Разом з екзаменаційним білетом, студент отримує бланк екзаменаційного листку (дод. В.1), у якому він обирає і позначає правильний варіант відповіді на теоретичне запитання.

Щодо практичного завдання білету, студент повинен не лише надати відповідь на нього, а також обов'язково записати розв'язання задачі. Екзаменаційний листок також містить критерії оцінювання завдань білету.

Приклад розв'язання задачі при складанні державного іспиту з дисципліни «Організація виробництва»:

Задача. Техпроцес обробки партії деталей $n=100$ шт. складається з чотирьох операцій: $t_{к01}=3$ хв., $t_{к02}=5$ хв., $t_{к03}=2$ хв., $t_{к04}=7$ хв. Час міжопераційних перерв $t_{мо}=20$ хв. Режим роботи – двозмінний. Тривалість зміни $F_{зм.д}=440$ хв. Побудувати графік та розрахувати тривалість виробничого циклу при паралельно-послідовному виді руху партії деталей.

Розв'язання:

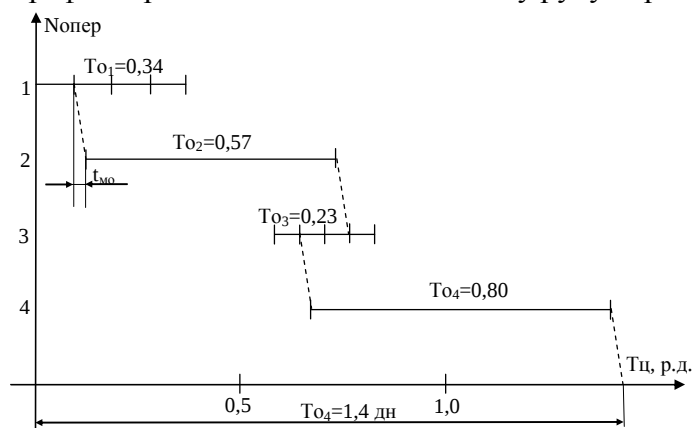
1. Розмір транспортної партії:

$$p = \frac{1}{4} \cdot n = \frac{1}{4} \cdot 100 = 25 \text{ шт.};$$

2. Тривалість виробничого циклу при паралельно-послідовному русі:

$$T_{nn} = \frac{100 \cdot (3 + 5 + 2 + 7) - (100 - 25) \cdot (3 + 2 + 2) + 4 \cdot 20}{2 \cdot 440} = 1,4 \text{ роб. днів};$$

3. Графік паралельно-послідовного виду руху партії деталей:

Відповідь: Тривалість виробничого циклу обробки партії деталей при паралельно-послідовному русі складає 1,4 робочі дні.

4. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА»

4.1. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Визначення стратегії. Фактори, від яких залежить стратегія. Орієнтація роботи підприємства на довгострокову перспективу та множинність поняття «стратегія». Різноманітність визначень стратегії різними авторами. Фактори, від яких залежить стратегія. Сутність PEST-аналізу та особливості аналізу політичних, економічних, соціальних, технологічних факторів.

2. Підприємство як «відкрита» і «закрита» система. Таблиця, що ілюструє різницю підходів до розгляду підприємства як «відкритої» і «закритої» системи. Різниця у виробничому, маркетинговому та стратегічному підходах до управління підприємством. Висновки щодо різниці у стилях управління.

3. Етапи розвитку стратегічного управління. Етапи розвитку стратегічного управління, їх сенс та приклади з практики. Передумови виникнення кожного етапу.

4. Методи стратегічного управління за І. Ансоффом. Методи стратегічного управління, їх сутність та приклади використання в стратегічному управлінні, зокрема при проведенні стратегічного аналізу та розробці конкретних кроків.

5. Цільовий підхід в стратегічному управлінні. Коротко- та довгострокові цілі, стратегічні та фінансові цілі, їх співвідношення, пріоритети. Причини виділення цільового підходу в стратегічному управлінні у якості провідного. Декомпозиція цілей та спосіб досягнення головної мети в стратегічному управлінні. Обґрунтування важливості досягнення усіх цілей кожного рівня управління.

6. SMART-метод в постановці цілей. Розшифровка аббревіатури слова S (specific) – точний, M (measureable) – вимірюваний, A (acheaveable) –такий, що можна досягти, R (relevant) – такий, що залежить від працівника, T (timetable) – визначений у часі. Обґрунтування необхідності дотримання відповідності поставлених цілей зазначеним вимогам.

7. Завдання стратегічного менеджменту. Завдання створення стратегії: розробка стратегічного бачення і призначення (місії) компанії, визначення цілей розвитку і реалізація стратегії заради досягнення бажаних результатів. Важливість результатів для цілеспрямованого стратегічного розвитку.

8. Інформаційне забезпечення процесу розробки стратегії. Стратегічна інформація, джерела і методи її добування. Моніторинг слабких сигналів. Важливість інформаційного забезпечення процесу розробки стратегії як методу використання моніторингу слабких сигналів. Важливість усіх джерел добування стратегічної інформації: преси, Інтернету, бесід з працівниками та конкурентами. Пояснення важливості класифікації стратегічної інформації те U-подібного ефекту при розумінні ситуації в галузі.

9. Функції менеджерів різних рівнів по розробці стратегії. Вимоги, яким повинні відповідати розробники стратегії розробники стратегії. Зазначення того, які саме менеджери розробляють завдання корпоративної, ділової, функціональної, операційної стратегії. Сенс кожної з них та рівні узгодженості. Вимоги до розробників стратегії, їхні позитивні якості. Важливість підприємницьких здібностей як головної риси розробника стратегії.

10. Ієрархія стратегії. Стратегії однобізнесових та мультибізнесових фірм. Ієрархічна послідовність корпоративної, ділової, функціональної, операційної стратегії. Завдання та пріоритетність кожної з них. Найвищий рівень стратегії однобізнесових та мультибізнесових фірм.

11. Місія компанії, стратегічне бачення, підходи до розробки стратегії. Три аспекти у формуванні стратегічного бачення. Обґрунтування місії компанії. Поняття і визначення бізнесу. Зміст підходів до розробки стратегії: головного архітектора, делегування, колективного (колаборативного) та залучення внутрішніх резервів.

12. Загальна схема аналізу діяльності компанії. Послідовність проведення стратегічного аналізу згідно підходу БКГ: аналіз зовнішнього середовища, аналіз проміжного середовища (галузі) та аналіз підприємства. Зміст та сенс аналізу кожного середовища.

13. Аналіз зовнішнього середовища організації (STEP-аналіз). Питання, за якими аналізують соціальні, технологічні, економічні та політичні фактори. Вплив кожної групи факторів на конкуренцію в економіці та галузі.

14. Аналіз проміжного середовища організації (характеристика галузі). Фактори, які визначають ситуацію в галузі: стан самої галузі, гостроту конкурентної боротьби в ній, прогноз змін в галузі, визначення головних конкурентів в галузі. Прогноз їх ймовірних кроків. Визначення ключових факторів успіху та загальної привабливості галузі.

15. Фактори, що викликають зміни в структурі конкурентних сил в галузі. Практична реалізація методу управління за слабкими сигналами, а саме: зміни в довгострокових тенденціях економічного росту галузі, зміни в складі споживачів і способах використання товару, впровадження нових продуктів, технологічні зміни, зміни в системі маркетингу, поява на ринку і вихід великих фірм, глобалізація галузі, зміни структури витрат і продуктивності, перехід споживацьких уподобань від стандартних товарів до диференційованих, зміни в законодавстві або політиці уряду, зміна суспільних цінностей, орієнтації і способу життя, зменшення факторів ризику і невизначеності.

16. Аналіз внутрішнього середовища організації. Зміст аналізу стану компанії. Відповіді питання: наскільки ефективна діюча стратегія; сила і слабкість компанії, її можливості та загрози для неї; з'ясування конкурентоспроможності цін і витрат компанії; визначити міцності конкурентної позиції; визначення стратегічних проблем компанії. Сенс і зміст кожного питання.

17. Модель 5 сил М. Портера. Фактори, що ще більше загострюють

конкуренцію в галузі. Суперництво між конкурентами у межах галузі, загроза появи нових конкурентів, спроможність покупців диктувати свої умови, загроза появи нових товарів і послуг-замінників. Фактори, що ще більше загострюють конкуренцію в галузі: збільшення чисельності фірм-конкурентів, повільне зростання попиту на товар, в галузі складається ситуація, коли фірми вимушені різко знизити ціни на подібні товари (послуги) і кінцевим критерієм для покупця є фактор низької ціни, різноманітні конкуренти застосовують дуже несхожі стратегії, потужні компанії купують збиткові фірми, інвестують кошти у них і перетворюють їх на основних гравців.

18. Оцінка конкурентної позиції компанії. З'ясування того наскільки міцною є конкурентна позиція компанії у даний момент; перспективи зміни позиції компанії на майбутнє; місце, яке займає компанія серед конкурентів; конкурентні переваги, які має компанія на даний момент і чи є в неї можливості захищати ці конкурентні переваги, враховуючи вплив рушійних сил конкуренції

19. SWOT-аналіз діяльності компанії. Сильні та слабкі сторони підприємства, можливості та загрози зовнішнього середовища для даної фірми. Приклади та способи їх визначення. Розробка заходів при складанні SWOT-матриці.

20. Аналіз конкурентоспроможності цін і витрат компанії. Концепція ланцюжка цінностей. Ланцюжок цінностей як спосіб відображення шляху створення продукту з точки зору можливостей отримання вартісних переваг над конкурентами під час виготовлення продукції. Зміст аналізу ланцюжка цінностей: аналіз матеріально-технічного постачання, виготовлення, доставки товарів споживачу, продажу і маркетингу, обслуговування або сервісу.

21. Визначення стратегічних груп конкурентів. Визначення стратегічної групи. Ознаки, за якими вони класифікуються. Умови використання такої класифікації. Побудова карти. Її значення для розуміння конкурентної боротьби.

22. Ключові фактори успіху в конкурентній боротьбі (КФУ). Визначення КФУ. Сфери діяльності підприємства, для яких застосовують КФУ. Відмінність галузей за цими ознаками.

23. Загальноконкурентні стратегії фірми. Основні риси цих стратегій за ознаками: мета, перевага, асортиментний набір, виробництво, маркетинг, методи підтримки. Види загальноконкурентних стратегій. Їх характеристика за вказаними ознаками та приклади реалізації.

24. Стратегія лідерства за витратами. Її ознаки, переваги та недоліки. Способи захисту від 5-ти конкурентних сил М. Портера.

25. Стратегія оптимальних витрат. Її ознаки, переваги та недоліки. Способи захисту від 5-ти конкурентних сил М. Портера.

26. Стратегія диференціації. Її ознаки, переваги та недоліки. Способи захисту від 5-ти конкурентних сил М. Портера.

27. Стратегія фокусування. Її ознаки, переваги та недоліки. Способи захисту від 5-ти конкурентних сил М. Портера.

28. Використання наступальних стратегій: як протистояти сильним

сторонам конкурента, як використовувати слабкості конкурента. Характеристики наступальних стратегій. Умови застосування. Ризики.

29. Стадії життєвого циклу галузі. Зв'язок стратегії і стадій життєвого циклу. Етапи життєвого циклу галузі, їх коротка характеристика. Можливі загальні та загальноконкурентні стратегії, застосовувані на кожному з них.

30. Стратегія конкуренції у новостворених галузях. Характеристика етапу. Його особливості та можливі загальні й загальноконкурентні стратегії.

31. Стратегія конкуренції в зрілих галузях. Характеристика етапу. Його особливості та можливі загальні й загальноконкурентні стратегії.

32. Стратегія конкуренції в роздроблених галузях. Характеристика етапу. Його особливості та можливі загальні й загальноконкурентні стратегії.

33. Стратегія конкуренції в стагнуючих галузях. Характеристика етапу. Його особливості та можливі загальні й загальноконкурентні стратегії.

34. Стратегія наступу на сильного конкурента – використання його слабкостей. Ознаки, що можуть бути віднесені до слабкостей сильного конкурента та їх використання у конкурентній боротьбі проти нього.

35. Стратегія наступу на сильного конкурента – наступ на декількох фронтах, захоплення вільного простору. Ознаки, якими характеризується сильний конкурент. Ознаки, що можна використати у боротьбі проти нього. Види ресурсів, які для цього потрібні.

36. Вибір об'єкту атаки. Характеристика конкурентів, яких можна атакувати без особливого ризику та з максимальною вигодою для себе. Загрози атакувальних дій для самих атакуючих.

37. Використання захисних стратегій. Умови застосування захисних стратегій. Захисні заходи та їх ефективність в конкретних ситуаціях.

38. Стратегії другорядних фірм. Ознаки, які характеризують другорядні фірми. Стратегії, які вона може застосувати проти сильних конкурентів, щоб забезпечити виживання за різних умов.

39. Стратегія лідерів галузі. Ознаки, які характеризують лідера галузі. Можливі стратегічні кроки, їх ефективність та ризики.

40. Стратегії слабого бізнесу. Ознаки, які характеризують слабку фірму. Можливі стратегічні кроки, їх ефективність та ризики.

41. Переваги та недоліки вертикальної інтеграції. Зміст вертикальної інтеграції вперед (вверх) та назад (вниз), можливості та умови її реалізації, переваги та недоліки.

42. Аналіз диверсифікованих компаній. Поняття диверсифікованої компанії, особливості її стратегічного аналізу.

43. Доцільність диверсифікації, переваги і недоліки. Види диверсифікації. Сутність і сенс матриці Стрікланда-Томпсона, умови застосування диверсифікації. Зміст термінів «споріднена» та «неспоріднена диверсифікація», переваги та недоліки кожного з них.

44. Розробка стратегій диверсифікованої компанії. Питання, які постають перед диверсифікованою компанією. Зміст роботи з розробки її

стратегії. Суб'єкти прийняття відповідних рішень. Дані, на підставі яких вони приймаються.

45. Аналіз діяльності господарських підрозділів диверсифікованих компаній – стратегічна відповідність, ранжування за інвестиційними пріоритетами. Деталі аналізу споріднено- та неспоріднено диверсифікованих компаній. Важливість факторів стратегічної відповідності та ранжування за інвестиційними пріоритетами. Їхній вплив на результати роботи компанії.

46. Матриця GE-МакКінсі. Вісі матриці – довгострокова привабливість галузі та конкурентна позиція. Фактори, на підставі яких вони визначаються. Позиції, на яких розташовані найкращі і найгірші компанії. Цілі, для яких можуть бути використані результати стратегічного аналізу. Переваги та недоліки матриці.

47. Матриця БКГ. Вісі матриці – темп зростання та частка ринку. Фактори, на підставі яких вони визначаються. Позиції, на яких розташовані найкращі і найгірші компанії. Цілі, для яких можуть бути використані результати стратегічного аналізу. Переваги та недоліки матриці.

48. Матриця А. де Літтла. Вісі матриці – стадія життєвого циклу та конкурентна позиція. Фактори, на підставі яких вони визначаються. Позиції, на яких розташовані найкращі і найгірші компанії. Цілі, для яких можуть бути використані результати стратегічного аналізу. Переваги та недоліки матриці.

49. Багатонаціональна конкуренція. Види міжнародних стратегій. Визначення багатонаціональної конкуренції за ознаками: ринки, стратегія бізнесу, стратегія за продукцією, виробнича стратегія, джерела сировини і компонентів, маркетинг і збут, організаційна структура компанії.

50. Глобальна конкуренція. Визначення глобальної конкуренції за ознаками: ринки, стратегія бізнесу, стратегія за продукцією, виробнича стратегія, джерела сировини і компонентів, маркетинг і збут, організаційна структура компанії.

51. Порівняння міжнародної та багатонаціональної конкуренції. Визначення багатонаціональної та глобальної конкуренції за ознаками: ринки, стратегія бізнесу, стратегія за продукцією, виробнича стратегія, джерела сировини і компонентів, маркетинг і збут, організаційна структура компанії.

52. Шляхи досягнення лідерства за витратами. Головна мета лідерства за витратами. Висвітлення двох різних підходів до зниження витрат – використання структурних та виконавчих факторів. Сфера застосування кожної групи. Умови забезпечення більш стабільної конкурентної переваги.

53. Наступальні стратегії: партизанська війна та стратегія запобіжних ударів. Випадки використання даних стратегій та заходи, які треба здійснювати для їх реалізації.

54. Переваги і ризики вузької спеціалізації. Різниця між вузько спеціалізованою та диверсифікованою фірмою. Висвітлення того, як працюють вузько спеціалізовані фірми. Переваги та недоліки такої роботи. Їх органічний зв'язок.

4.2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА»

1. Ансофф И. Стратегическое управление.— М.: Экономика. — 1989 — 327 с.
2. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гардарики, 2001 — 296 с.
3. Карлоф Б. Деловая стратегия / Пер. с англ. — М.: Экономика. — 1991 — 239 с.
4. Коно Т. Стратегия и структура японских корпораций / Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1987 — 384 с.
5. Портер Майкл Е. П. Стратегія конкуренції /Пер з англ. — К.Основи, 1998 — 390 с.
6. Портер Майкл Е. П. Международная конкуренция. М.: «Международные отношения», 1993 — 245 с.
7. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии. — М. «ЮНИТИ», 1998. — 576 с.
8. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии. — М. «ЮНИТИ», 2003. — 576 с.
9. Харилло Карлос Х. Стратегічна логіка. Логічна основа розв'язання стратегічних проблем бізнесу / Пер. з англ. — Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. — 800 с.
10. Шершньова З.Є., Стратегічне управління. — Підручник. — К.: КНЕУ, 2004. — 699 с.

4.3. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Стратегія підприємства», приклад фрагменту якого наведено у дод. Г.1, містить 15 теоретичних і 5 тестових запитань з п'ятьма варіантами відповідей. Правильна відповідь на теоретичне і тестове запитання оцінюється у 5 балів. Таким чином, студент має можливість отримати таку максимальну суму балів:

- за теоретичний блок запитань — 75 балів (15×5);
- за тестові запитання — 25 балів (5×5).

Приклад відповіді на питання при складанні державного іспиту з дисципліни «Стратегія підприємства» наведено у дод. Г.2.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Екзаменаційний листок
з дисципліни «Економіка підприємства»
студента групи _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Варіант № _____

Завдання 1. Дати відповіді на тестові запитання (правильну відповідь закреслити ☒).

Питання	Варіант відповіді					Вірно «+», невірно «-»
1	a	b	c	d	e	
2	a	b	c	d	e	
3	a	b	c	d	e	
4	a	b	c	d	e	
5	a	b	c	d	e	
6	a	b	c	d	e	
7	a	b	c	d	e	
8	a	b	c	d	e	
9	a	b	c	d	e	
10	a	b	c	d	e	
11	a	b	c	d	e	
12	a	b	c	d	e	
13	a	b	c	d	e	
14	a	b	c	d	e	
15	a	b	c	d	e	

Кількість правильних відповідей _____. **Отримано балів** _____
(правильна відповідь на одне питання – 4 бали).

Завдання 2. Розв'язати задачу.

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 1</u>	 Відповідь:	

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 2</u>	Відповідь:	
<u>Задача 3</u>	Відповідь:	
<u>Задача 4</u>	Відповідь:	
<u>Задача 5</u>	Відповідь:	

Кількість правильно розв'язаних задач _____. *Отримано балів* _____
(правильно вирішена задача – до 8 балів).

Загальна кількість балів за два завдання _____. *Оцінка* _____

**Екзаменаційний листок
з дисципліни «Проектний аналіз»
студента групи_____**

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Екзаменаційний білет №_____

Завдання 1. Дати відповіді на тестові запитання (правильну відповідь закреслити ☒).

Питання	Варіант відповіді					Вірно «+», невірно «-»
1	a	b	c	d	e	
2	a	b	c	d	e	
3	a	b	c	d	e	
4	a	b	c	d	e	
5	a	b	c	d	e	
6	a	b	c	d	e	
7	a	b	c	d	e	
8	a	b	c	d	e	
9	a	b	c	d	e	
10	a	b	c	d	e	
11	a	b	c	d	e	
12	a	b	c	d	e	
13	a	b	c	d	e	
14	a	b	c	d	e	
15	a	b	c	d	e	
16	a	b	c	d	e	
17	a	b	c	d	e	
18	a	b	c	d	e	
19	a	b	c	d	e	
20	a	b	c	d	e	

Кількість правильних відповідей _____. **Отримано балів** _____
(правильна відповідь на одне питання – 3,5 бали).

Завдання 2. Розв'язати задачу.

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 1</u>	 Відповідь:	

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 2</u>	Відповідь:	
<u>Задача 3</u>	Відповідь:	

Кількість правильно розв'язаних задач _____. *Отримано балів* _____
 (правильно вирішена задача – до 10 балів).

Загальна кількість балів за два завдання _____. *Оцінка* _____

Екзаменаційний листок
з дисципліни «Організація виробництва»
студента групи _____

 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Варіант № _____

Завдання 1. Дати відповіді на тестові запитання (правильну відповідь закреслити ☒).

Питання	Варіант відповіді					Вірно «+», невірно «-»
1	a	b	c	d	e	
2	a	b	c	d	e	
3	a	b	c	d	e	
4	a	b	c	d	e	
5	a	b	c	d	e	
6	a	b	c	d	e	
7	a	b	c	d	e	
8	a	b	c	d	e	
9	a	b	c	d	e	
10	a	b	c	d	e	
11	a	b	c	d	e	
12	a	b	c	d	e	
13	a	b	c	d	e	
14	a	b	c	d	e	
15	a	b	c	d	e	

Кількість правильних відповідей _____. **Отримано балів** _____
 (правильна відповідь на одне питання – 4 бали).

Завдання 2. Розв'язати задачу.

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 1</u>	Відповідь:	

Задача	Розв'язання	Кількість балів
<u>Задача 2</u>	Відповідь:	
<u>Задача 3</u>	Відповідь:	
<u>Задача 4</u>	Відповідь:	

Кількість правильно розв'язаних задач _____. *Отримано балів* _____
 (правильно вирішена задача – до 8 балів).

Загальна кількість балів за два завдання _____. **Оцінка** _____

Білет №1

Кіровоградський національний технічний університет
Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр
Напрямок підготовки – 6.030504 «Економіка підприємства»
Навчальна дисципліни – «Стратегія підприємства»

Дати відповіді на питання:

1. Етапи розвитку стратегічного управління.
2. Аналіз зовнішнього середовища організації (STEP-аналіз).
3. Загальноконкурентні стратегії фірми. Основні риси цих стратегій по ознакам: мета, перевага, асортиментний набір, виробництво, маркетинг, методи підтримки.
4. Стратегія конкуренції в стагнуючих галузях.
5. Доцільність диверсифікації, переваги і недоліки. Види диверсифікації.

Тестові питання

1. Завданням стратегічного менеджменту є:
А) визначення виду комерційної діяльності і формування напрямків його розвитку.
Б) перетворення загальних цілей в конкретні напрямки роботи;
В) реалізація вибраного плану і ефективної стратегії;
Г) оцінка роботи і аналіз ситуації та коригування за результатами аналізу;
Д) все перераховане;
Е) немає правильної відповіді.
2. При зміні ситуації на ринку найбільш доцільно зосередитись на:
А) врівноважених середніх тенденціях;
Б) внутрішніх проблемах фірми;
В) змінах, пов'язаних з ринковими реаліями;
Г) проблемах роботи зі споживачами;
Д) проблемах роботи з персоналом;
Е) немає правильної відповіді.
3. Довгострокові плани розвитку повинні мати вигляд:
А) конкретних вимірюваних завдань;
Б) протоколу про наміри;
В) приблизних завдань, що підлягають уточненню;
Г) не обов'язкові;
Д) рішення загальних зборів;
Е) немає правильної відповіді.
4. «Компанії знаходяться у стадії організації, залучення персоналу, створення виробничих потужностей, розширення збутової мережі, залучення на свою сторону потенційного покупця. Фірми стикаються з проблемами розробки товару». Так описується галузь на етапі:
А) становлення;

- Б) стабілізації;
- В) стагнації;
- Г) спаду;
- Д) роздроблення;
- Е) немає правильної відповіді.

5. Корпоративна стратегія диверсифікації НЕ повинна вирішувати такі проблеми:

- А) пошуки напрямків диверсифікації;
- Б) покращення роботи з портфелем ділової активності
- В) пошук використання стратегічних відповідностей компаній портфелю;
- Г) визначення перспектив рентабельності кожної компанії;
- Д) удосконалення операційного менеджменту окремої компанії;
- Е) немає правильної відповіді.

Затверджено на засіданні кафедри економіки та організації виробництва.

Протокол №__ від «__»._____.20__ р.

Зав.кафедрою

М.В.Семикіна

Екзаменатор

І.В.Харченко

Приклад відповіді на питання при складанні державного іспиту
з дисципліни «Стратегія підприємства»:

1. Етапи розвитку стратегічного управління.

1) Бюджетування (поточне управління за витратами) – суть його полягає в узгодженні всіх видів ресурсів для того, щоб виконати поставлені поточні завдання. Використовувалося в першій половині 20-го сторіччя. Підприємство визначає обсяг виконуваних завдань, виходячи з вимог ринку. Потім визначаються усі необхідні ресурси – матеріали, комплектуючі, необхідне устаткування за складом і кількістю, персонал за складом і кваліфікацією, необхідні для реалізації поставлених завдань. Бюджет, визначений за умови можливості виконання усіх завдань, називається 0-бюджетом.

2) Планування на основі екстраполяції (довгострокове планування). Відомі тенденції розвитку економіки та галузі, в якій працює підприємство. Оскільки темпи змін в суспільстві і економіці невисокий, то до майбутніх завдань в економіці, підприємство готується, виходячи з минулих тенденцій.

3) Стратегічне планування, тобто передбачення майбутнього, враховуючи нинішні тенденції і проводячи стратегічний аналіз. Думка про те, що майбутнє завжди буде таким же, як і теперішнє, є хибною. Майбутнє не завжди бути краще минулого. Готуватись до майбутнього треба враховуючи зміни в навколишньому середовищі. Достовірно визначити нові тенденції можна, лише зробивши стратегічний аналіз. Власне, виникнення стратегічного управління, в широкому сенсі пов'язують з появою стратегічного аналізу.

4) Стратегічне управління або управління на підставі гнучких екстрених рішень.

I. Ансоф виділяє чотири методи стратегічного управління:

1. Управління шляхом вибору стратегічних позицій. Підприємство повинно вибрати, яку позицію воно хоче займати, і як цього досягти.
2. Управління шляхом ранжування стратегічних пріоритетів. Суть цього методу: спочатку визначається найбільш важливі і термінові завдання, далі - завдання термінові, потім важливі, неважливі і нетермінові.
3. Управління за слабкими сигналами. Світ весь час змінюється, відповідно треба завчасно готуватися до цих змін. Добре, якщо зародки цих змін будуть визначені заздалегідь, і підприємство зможе до них підготуватися, використати її на користь своїй діяльності. Тому необхідно слідувати за слабкими сигналами, які свідчать про те, що в даній галузі будуть відбуватися зміни. Проблема полягає в тому, щоб визначити, які слабкі сигнали дійсно свідчать про зміни в майбутньому, а які сигнали є звичайним «інформаційним шумом».
4. Метод управління в умовах стратегічних несподіванок. Управління за таким методом використовується у випадках, коли керівництво фірми своєчасно не визначило слабкі сигнали і вони швидко переросли в загрозливі тенденції для фірми.

Для того щоб успішно існувати в майбутньому, керівництву необхідно приймати швидкі й ефективні заходи. В стратегічному управлінні використовуються всі ці 4 методи.

ДЛЯ НОТАТОК

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки щодо організації підготовки студентів до складання державного іспиту зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»

Укладачі : І.В. Журило, к.е.н., доц.
 І.В. Харченко, к.е.н., доц.
 М.М. Полтавець, викл.

Підп. до друку _____. Зам. №_____ Формат 60х84 1/16.
Папір офсетний Друк офсетний. Ум. др. арк. 3 Тираж 50 прим.
Кіровоградський національний технічний університет
25006, м. Кіровоград, пр. Університетський, 8